

USPON I PAD
MOJE ZVEZDE

MILOŠ RAJKOVIĆ

Copyright © 2013, Miloš Rajković
Copyright © ovog izdanja 2013, LAGUNA

USPON I PAD MOJE ZVEZDE

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.
SW-COC-001767
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Ovo je priča o velikoj i lepoj ljubavi koja, kao i većina takvih ljubavi, ima tužan kraj. A bilo je lepo, kao kada peva Mariza, kao kada sediš na Zvezdari, na ivici šume, i gledaš grad u smiraj dana, a on gubi obrise u daljini od narandžaste magle, kao detinjstvo u malom gradu u provinciji... Onda je to lepo počelo da nestaje kao Beograd u onoj izmaglici u suton. Nekako, dok je bilo malo i naše, trajalo je, kako je počelo da postaje veliko i svetsko – poče da posrće. U ovoj ljubavi, da se odmah razumemo, ja sam ostavljen, ali teši me činjenica da je pored mene ostavljeno na stotine hiljada ljudi. Rasli smo zajedno, zajedno smo je voleli, sa njom se radovali i tugovali, patili, plakali. Zato je ovo knjiga čiji će naslov važiti dok je prvi saglasan čitalac pročitano ne zatvori, posle toga naslov će se pretvoriti u Uspon i pad naše Zvezde. Dotle ću uživati u samoći. Ili će se, moguće je, nešto promeniti, pa će moj trud postati uzaludan i bespredmetan.

Sadržaj

Moj fudbalski početak	11
Kliker	13
Marks, Engels i dva sveštenika	18
Džaja	22
Kum Aca	27
Čika Ljuba	37
Budale, ljudi i ništaci.	43
Prvi	54
Šeki	59
Golub	65
1966..	73
1971..	82
Petlići	93
Liverpul ili skok	100
Lornjet.	105

Čava	110
Moj drug Bane	116
Brendovi	122
Mitar Mrkela ili prinudna dijeta	125
Cvele.	130
Čiča	133
Nemci i Moca.	136
Dočekasmo Piksija.	139
Gospodin i miris sreće.	143
1991..	147
Novine, novine	151
Sever, zapad, severozapad.	155
Posle ljubavi	161
Zvezda i još ponešto	163
<i>O autoru.</i>	173

Moj fudbalski početak

Bila je rana jesen 1963. godine. Počelo je mojim upornim pokušajima da desnom nogom što snažnije šutnem neveliku loptu od plave gume koju mi je ujak dodavao. Trudio sam se iz sve snage, ali rezultati nisu bili bogzna kakvi. U dvorištu porodične kuće roditelja moje majke, u Partizanskoj ulici u Mladenovcu, okupili su se svi koje sam voleo – otac, majka, ujak, baba i deda, koji su oduvek bili tu. Lopta bi povremeno udarila u nejaku lipu koju je deda posadio na dan mog rođenja, 8. avgusta 1960. godine. Ujak mi je neumorno dodavao loptu koju sam ja udarao iz sve snage. Povremeno bih kradom pogledao izraze lica. Svi su bili nasmejani, otac, majka, baba, deda. Jedino sam na ujakovom licu video nešto više od osmeha. Bio je to valjda nekakav ponos.

– Dešnjak, centarfor, vidi se odmah – rekao je ujak. Otac je potvrdno klimnuo glavom. Ostali nisu komentarisali moju fudbalsku veštinu. Očekivao sam da deda kaže nešto ohrabrujuće, ali on je, kao i obično,

ćutao. Za ručkom su otac i ujak nešto objašnjavali dedi, pomalo ga zadirkivali, ali ja to nisam razumeo. Više sam osetio da njih dvojica vole nešto, a da je deda na nekoj drugoj strani. Deda nije govorio ništa, samo se osmehivao i ćutke jeo, dok su otac i ujak pokušavali da ga u nešto ubede, nešto je bilo bolje od nečega, razaznavao sam s mukom, ali samo za njih dvojicu, dok je deda mislio drugačije. Uostalom, sve to mi je bilo dosadno i jedva sam čekaao da se ručak završi, pa da sa ujakom nastavim igru i budem što bolji. Ne mogu njih dvojica ništa dedi, on zna svoje, on sve zna. Samo da se ručak završi...

Kliker

U mladenovačkoj Partizanskoj ulici, te godine su proticale mirno i spokojno, u ustaljenom ritmu. Otac, majka i ujak dolazili su krajem nedelje, što me je beskrajno radovalo, ali njihov odlazak nedeljom po podne znao bi da me rastuži do plakanja. Srećom tu su bile Ljilja, Puca i Bilja, starije devojke iz komšiluka koje bi se pojavljivale u kritičnom trenutku, i ja bih zaboravljao na sve. Odlazio bih u njihovu veliku kuću sa ogromnim senovitim dvorištem, u kome mi je sve bilo dozvoljeno. Iza kuće je bila velika garaža, uglavnom prazna, napravljena od trema u kome se nekada davno držalo seno, pa je mirisala na seno, kerušu koker španijela Lilu, bilje i, ne znam zašto, konje. Spokojno ušuškan između njih tri, brzo bih zaboravljao na činjenicu da su moji otišli u Beograd. Čekali smo da se završi stan na Bulbulderu, kako bismo se svi okupili, i u tom čekanju su prolazile nedelje i meseci.

Jedini povremeni problem bio je Biljin stariji brat Bata Kinez, stariji dečak koji je vrebao svaku priliku

da me uhvati samog i napravi mi neku pakost. Jednom mi je polomio luk i strele koje su mi ove tri napravile. Počeo sam odmah da se dernjam kao magarac, pa su se očas posla stvorile pored mene, a onda ga stigle posle duže jurnjave po dvorištu i tukle kao vola u kupusu. Ali ni to nije dovelo do ozbiljnijeg rezultata, sledeći put mi je bacio loptu preko ograde kasarne, pa su njih tri morale da idu kod vojnika, čak na ulaz iz Ulice Milosava Vlajića, da bi mi vratile loptu. A onda je došlo do incidenta sa širim posledicama. Bio sam sâm ispred dvorišta kada se Bata pojavio niotkuda. On je tada bio u petom razredu osnovne škole, a u prva četiri mu je moja baka bila učiteljica. U ruci je držao kliker staklenac, neprocenjivu vrednost za svakog klinca!

– Šta kažeš, staklenac? – naceri se, spuštajući mi kliker u dlan. Podigoh kliker na dlanu u visinu očiju i zagledah se u njega. Čisto savršenstvo, kristalno čisto staklo sa narandžastim percima u sredini. Kleknuh na zemlju i probah kliker. Leteo je po prašini baš onako kako sam želeo.

– Pa, mogao bi da bude tvoj – reče Bata i otvori vrata pakla moje pohlepe. Bio sam spreman na sve. Ili mi se tako činilo.

– Ovako ćemo, reći ćeš babi da jede govna i kliker je tvoj – reče Bata.

– A ne, to ne mogu, ne mogu nikako – rekoh zabrinuto.

– Dobro, nikom ništa, daj kliker – reče kratko i ja spustih kliker u njegov dlan. On počeo da ga baca uvis.

– A dobar je, je l' da? Ako se predomisliš, tu sam! – reče, gurnu kliker u džep i krenu niz ulicu.

– Stani! Kada mi daješ kliker?

– Odmah!

– A kako ćeš znati da sam joj rekao?

– Lepo, idem s tobom i sakriću se iza ćoška kuće, kliker ću ti dati i čim joj kažeš, ja brišem a kliker je tvoj.

Dogovor je odmah sproveden. S klikerom u džepu i Batom iza leđa krenuh stazom koja je vodila do zadnjeg dvorišta. Kada smo stigli do ugla kuće, Bata čučnu pored ugla, a ja produžih do terase, rešen da zadatak obavim što pre, da se sve neugodno što treba da se dogodi desi što pre i da kliker ostane u mom džepu.

– Bako, bako – iznenadnih i samog sebe hrabrošću da je pozovem tako brzo.

– Molim, sine – reče ona izlazeći na terasu i ja se postideh od njenog glasa ispunjenog vedrinom i nežnošću, ali trebalo je ispuniti dogovoreno.

– Bata Kinez mi je rekao da ti kažem da jedeš govna i za to mi dao kliker – ispalih ono što sam morao i čuh kako on trkom beži iz dvorišta.

– Šta ti je rekao? – upita baka silazeći niz stepenice.

– Pa to što sam ti rekao – odgovorih gledajući u zemlju, dok sam čvrsto stiskao kliker u džepu.

– Je l' ti dao kliker? – upita baka nepromenjenim tonom, što me ohrabri, pa izvadih ruku iz džepa i otvorih dlan na kome je bio kliker.

– Dobro, ti si uradio što je i trebalo da uradiš i pošteno si zaradio kliker, a s njim ćemo još videti – sve se završilo mnogo lakše nego što sam se nadao. U stvari, ja sam mislio da se završilo, ali nije. Bio je to početak značajnih događaja...

Baba i deda su tog dana imali partijski sastanak, pa zbog događaja s klikerom rešiše da me povedu sa

sobom, što je bilo loše jer ću se dosađivati umesto da radim šta hoću pod budnim okom Ljilje, Puce i Bilje. Obukoše mi nove kratke pantalone, novu majicu, uredno mi zalizaše kosu i krenusmo. Sve je bilo u redu dok nismo ušli u salu i seli u prvi red. Ispred nas je bila bina sa stolom za koji sedošu neki ljudi i tada spazih fotografije! Neka dva užasna, bradata čoveka posmatrala su me sa zida iza stola sa govornicima! Doduše, između njih je bio neki obrijan, plav i nasmejan čovek, ali to je bila slaba uteha. Bradonje su gledale pravo u mene, oštrim pogledima kakvim se gledaju krivci. Gledao sam sa strane ili u zemlju, ali sam stalno proveravao da li me i dalje posmatraju. Streljali su me sve oštrijim pogledima kad god bih pogledao u njihovom pravcu, pa bih se ja usredsređivao na plavog čoveka u sredini koji mi je izgledao kao oličenje blagosti. Pokušah da šmugnem u zadnji red, ali me baka uhvati za ruku. Stvar je postajala beznačajna. Vrpeljio sam se na tvrdoj stolici, ali bez ikakvog rezultata. Onda se zagledah u plavog čoveka i zamislih kako s njim igram klikere i pobeđujem ga svojim novim, s mukom zarađenim staklencem. Tako sastanak nekako prođe. Kada se završio, upitah baku ko su oni ljudi na slikama.

– Ono sa strane su Marks i Engels, najveći komunisti, a onaj u sredini je drug Tito – odgovori mi ona. Iako mi ništa nije bilo jasno, zadovoljih se odgovorom. Kasnije, kada smo se svi okupili u novom stanu u sedmospratnici na beogradskom Bulbulderu, počeh da slušam razgovore oca, ujaka i dede. Oni su navijali za nekakvu *Crvenu zvezdu* zato što su je voleli, optužujući dedu da navija za neki *Partizan* zato što mora, jer je to

obaveza svih komunista. I ja se setih one dvojice užasnih bradonja koji su me onako strašno gledali. Oni su bili komunisti, što bi značilo da moram da navijam za tim za koji navijaju oni i ti njihovi komunisti. Morao sam da se priklonim ocu i ujaku i navijam za tu njihovu *Zvezdu*. Obožavao sam dedu, ali sam u ovom slučaju morao da budem protiv njega! Da navijam za nekoga za koga navijaju oni strašni ljudi, nisam mogao nikako, čak ni zarad dedine ljubavi. Tako postadoh zvezdaš i pre nego što sam znao šta je to.

Marks, Engels i dva sveštenika

Život u našem novom stanu uhvatio je svoj neumitni ritam. Roditelji su radili činovničko radno vreme od sedam do tri po podne, dok je ujak, upravnik poznatih beogradskih restorana *Starac Vujadin* i *Beogradska pivnica*, radio noću. Subota je bila radni dan, pa sam vreme provodio sa bakom i dekom. Okupljali bismo se nedeljom za zajedničkim ručkom, koji je postao mala svetkovina. Uobičajen srpski ručak tog vremena činili su supa, rindflajš, glavno jelo sa mesom i kolači. Posle ručka, uz kolače i kafu, uključivao se stari dedin radio marke kosmaj da bi se slušala svezugoslovenska emisija *Vreme sporta i rasonode*, odnosno radijski prenosi utakmica fudbalskog prvenstva Jugoslavije. Baka i deka su ostajali u trpezariji, majka i otac bi otišli u svoju sobu, a ujak i ja u našu, pa se radio orio u celom stanu i dobrom delu komšiluka, što nikome nije smetalo jer su svi slušali istu emisiju. Kada bi reporter javio da je *Zvezda* postigla gol, ujak i otac bi ustajali i prošetali po

stanu, tek da se zna ko je tu glavni. Kada bi *Partizan* postigao gol, deda bi ostajao miran s osmehom na licu. Posle bi se uz šnenokle ili koh od griza raspravljalo o proteklom kolu uz obavezno peckanje, posebno ako bi *Zvezda* pobedila a *Partizan* izgubio! U suprotnom bi ova dvojica navlačila izraz ravnodušnosti koji je govorio – koga još briga za fudbal. Ja sam polako počeo da se radujem *Zvezdinim* uspesima, ali me je svako začikavanje deke preko *Partizana* veoma žestilo. Da sam mogao, zabranio bih ocu i ujaku da ga zadirkuju, ali to nije bilo moguće! Zato bih u neugodnim trenucima znao da mu saučesnički namignem i time poručim „ma pusti ih...“ Ja sam dedi bio na prvom mestu i on to nije krio! Nisam ni ja.

Uveče bi deda, otac i ujak seli za sto u trpezariji da igraju preferans. Dok su merkali karte, pričali bi o fudbalu, o Rajku, Šekiju, Bobeku, Milošu. To su, kao, bili igrači, u odnosu na njih ovi danas su dunsteri, ali nema veze, *Zvezda* je bolja od *Partizana*. Deda je pominjao Mošu i Tirketa, a ova dvojica nekakvo sečenje frulica. Kasnije sam saznao da su to uske pantalone. Sve koji su navijali za *Zvezdu*, odmah po njenom osnivanju, policija je proglasila za giliptere i puštala mangupe da ih hvataju i seku im te uske pantalone.

– A i ti si mi jak komunista kada ti je najbolji prijatelj pop! – zadirkivao bi ujak dedu.

– Šta ćeš, prijateljstvo ne poznaje ideologiju – odgovarao bi deda zagledan u karte.

Ujak je mislio na mladenovačkog protojereja Nikolu Kocića, koga sam znao kao čika Kolju. Bio je to dedin prijatelj, stasit čovek bele brade i brkova i većito

nasmejanih očiju. Kada bi dolazio kod nas, uvek smo ponavljali isti mali ritual.

– Ima li ovde nekog Miloša Obilića? – pitao bi čika Kolja.

– Ja, ja sam Miloš Obilić – odgovarao sam trčeći mu u zagrljaj. Onda bi me on stavio na krilo i ja bih upijao lep miris njegove brade i odela. On bi potom vadio belu kesicu u kojoj su bile karamele, bademi, smokve ili neki drugi slatkiši.

Doduše, u početku je to s tim Milošem Obilićem bilo pomalo zbunjujuće. Ja sam Miloš Rajković, a tog Obilića i ne poznajem, mislio sam i jednom to i izgovorio.

– Jesi, jesi, sine, svaki je srpski Miloš pomalo i Obilić, hrabar i veliki kosovski osvjetnik – još gore me je zbunjivao čika Kolja dok sam ja u njegovom krilu odmotavao i jeo karamele.

– I tvoj deda po kome si ime dobio bio je Obilić – smejao se on.

– Nije, nije, moj deda je bio doktor.

– Jeste, sine, bio je doktor, ali je bio i Obilić, ime je, sine, beleg – bio je uporan čika Kolja.

Posle mi je deda ispričao sve o Milošu Obiliću, a potom mi čitao narodne pesme. Nisam hteo da ga razočaram, ali se meni od Miloša Obilića mnogo više dopadao Marko Kraljević, posebno što je i vino sa konjem delio, a pobedio je Musu Kesedžiju i nisu ga potom Turci posekli kao Obilića.

Čika Kolja i deda bi često igrali šah, a ponekad bi im se priključivao neko treći, pa bi igrali preferans. Dugo bih ih slušao kroz otvoren prozor i san bi mi dolazio

na oči uz njihovo: „Evo tebi, Žile, šah“ ili: „Kolja, ovo ti je, brale, mat“ ...

I eto, sada odjednom dedu zadirkuju zbog mog dobrog čika Kolje. Nije se deda ljutio, ali ja sam bio zbunjen. I naš prota u Crkvi Lazarici bio je poput čika Kolje dobar i blag čovek, puštao je nas najmlađe da se igramo u porti, šutiramo loptu, vičemo. Ništa mu nije smetalo. Učio nas je kako bez straha da uđemo u crkvu, kako da se prekrstimo. Prošle zime sam sa babom, očevom majkom, nosio u crkvu kolač koji je on osveštao i zalio crvenim vinom. Kakav problem bi čika Kolja ili prota Milan mogli da budu bilo kome, nije mi bilo jasno. Jedino što mi je pomalo smetalo kod ove dvojice sveštenika bila je brada kao kod onih Marksa i Engelsa, onih komunista, ali je sve drugo bilo različito, sve u korist čika Kolje i prote Milana. Na kraju me umiri pomisao da ako je moj deda prijatelj sa čika Koljom, ako je „jak komunista“, kao što ujak kaže, onda ga to, valjda, udaljava od one dvojice komunista sa fotografija. Uostalom, moj deda je najbolji, najnežniji i najpametniji čovek na svetu, a oni komunisti su neke budale. Umiren tim zaključkom, počeh da dremam za stolom. Mora biti da čika Kolja i prota Milan navijaju za *Zvezdu*, zaključih svoju ideološko-sportsko-versku računicu pre nego što sam utonuo u san.